
Vårlammsproduktion i Norrland – Går det?

I förra numret av Fårskötsel diskuterades slaktsituationen för den norrländska lammnäringsen. Ett av alternativen som berördes var att norrlänningarna skulle göra om tricket från sydligare delar av landet med att sprida slakten över året i syfte att säkra ett högre avräkningspris.

För att titta närmare på förutsättningarna för vårlammsproduktion i Norrland har vi besökt Elmer Stefansson i Hertsånger (för den som inte har full koll på den norrländska geografin ligger Hertsånger på den stora udd vid Norrlandskusten som man t o m ser på väderkartorna i TV). Tidigare producerade Elmer tidiga höstlamm med lamning i månadskiftet

mars-april och slakt i juli-augusti. Sedan år 2002 har han dock successivt övergått till att producera vårlamm med lamning i januari-februari och slakt i maj-juni. Av sjukdomsskäl har besättningsstorleken parallellt minskat från 33 till 23 tackor. Med andra ord en besättning av medelstorlek för svenska förhållanden.

Med en bakgrund som avbytare och ett vida omtalat "gott djuröga" har Elmer alltid nått höga produktionsresultat i sin besättning. Som höstlammsproducent hade han Svearastackor baserat på mycket finull korsat med mjölkfår och texel. Besättningen producerade med detta upplägg 2,5-2,7 lamm/tacka med en medelslaktvikt på 22 kg. Detta ledde till att besättningen några av de första åren på det nya århundradet nådde upp till drygt 110 kg lammvikt/tacka, vilket var ibland de högsta värdena i Fårkontrollen dessa år.

Stegvis övergång

Övergången till vårlammsproduktion har, som tidigare nämnts, skett stegvis. Detta

då alla tackor inte har blivit dräktiga vid betäckningen i augusti. Således har besättningen fortsatt två lamningsperioder med den första i januari-februari och den andra i slutet på mars. Antalet "ena tackor" har dock sjunkit år för år och var detta år endast fem stycken. Svårigheten att få tackorna dräktiga i augusti för lamning i januari-februari tror Elmer till viss del kan bero på de ljusa sommarnätterna som fortsatt råder här uppe i Norrland under augusti. Ett tydligt samband tycker han sig dock se beträffande tackornas rassammansättning. För att tackorna säkert skall bli dräktiga för lamning i januari-februari krävs det att de är minst 25 procent Dorset. "Men många med 12,5 procent Dorset går också bra" säger Elmer.

Också i andra avseenden har rassammansättningen förändrats i Elmers besättning. Inblandningen av Texel har ökat för att idag närma sig femtio procent. Syftet med detta, och effekten, har varit att uppfödningstiderna har förkortats, främst på grund av högre slaktutbyte. Levandevikten i samband med slakt är idag betydligt

lägre. Trots detta kvarstår snittslaktvikten på ca 22 kg. Slaktutbytet beräknat på stallvägning kvällen innan leverans (Elmer kör själv in djuren de ca sju milen till slakteriet i Skellefteå) är för vårlammen normalt ca 47-48 %. Enstaka djur når upp över 50 procent. Intressant att notera är dock att de fåtal beteslamm som fortsatt produceras i besättningen har betydligt lägre slaktutbyte. Om detta främst har ett samband med selektivt rasurval för vilka tackor som lammar vid olika tidpunkter, eller mättekniska skäl som t ex våmvikens påverkan av olika fodermedel är svårt att sja om. Frågan stämmer dock till eftertanke angående hur vi inom näringen ser på standardisering och mätteknik i våra uppföljnings- och urvalsprocesser.

I likhet med erfarenheterna hos andra som har tidigare lagt lamningen har födelsetalen sjunkit i Elmers besättning. Nedgången är ca 0,5 lamm/tacka, vilket gör att nivån idag är ca 2,0 lamm/tacka i besättningen. Elmer tror dock att det i första hand är den förändrade rassammansättningen snarare än lamningstidpunkten som har påverkat födelsetalen. En minskning på 0,5 lamm/tacka tycks vara det pris man får betala för att säkert få tackorna att lamma under årets två första månader.

Högre kraftfoderkostnad

Ett annat pris man får betala i vårlammsproduktionen är den högre kraftfoderkostnaden. I Elmers besättning innebär det att lammen går ca två månader extra på stall (normal tidpunkt för betessläpp är månadsskiftet maj-juni). Med en kraftfoderåtgång i slutet av uppfödningen på 0,6-0,7 kg/dag ger det en ökad förbrukning med ca 40 kg/lamm. Även om kraftfoder oförändrat ges i fri tillgång, så har konsumtionen under sista åren minskat till följd av att extremt tidigt slaget hö (slaget före midsommar) har introducerats i slaktlammens foderstat. Detta utan att lammens tillväxttakt har reducerats. Förändringen föranleddes av problem med urinsten hos bagglamm år 2005. Kraftfoderblandningen som används i besättningen är efter eget recept (se faktaruta). I lammens kraftfoder, i lammkammaren, tillsätts varierande mängd ren soja. Direkt efter lamning är sojainblandningen 50 % för att sedan successivt minska så att ingen extra soja tillsätts när lammen är en dryg månad gamla. På samma sätt som för kraftfoderkonsumtionen har grovfoderkonsumtionen ökat i och med övergången till vårlammsproduktion. Några exakta uppgifter finns dock inte för detta.

Visst går det att producera vårlamm i Norrland! Elmer Stefansson berättar hur han gör.

I Elmers fall råder inte heller någon brist på utrymme till följd av bytet av produktionsinriktning. Förändringen i utrymmebehov kompenseras till stor del av att födelsetalen per tacka har gått ned. Dessutom har fåren sedan tidigare relativt gott om utrymme. "Men det ska de ha" säger Elmer.

Positivt bemötande

En stor förändring efter övergången till vårlammsproduktion är enligt Elmer mottagandet på marknaden, och då inte bara med avseende på priset. Som Elmer uttrycker det "man blir så väl bemött på slakteriet". Det är inte bara slakteriets marknadsavdelning som numera intresserar sig för hans produktion. Stort intresse för Elmers slaktlamm och produktionsresultat visas numera också från slakteriets övriga personal. Elmer säger att "man känner verkligen att produkterna man producerar är eftertraktade". Självklart har betalningen för lammen också ökat. Med nuvarande produktionsmodell är medelpriset ca 39,50 kr/kg, jämfört med 26,75 kr/kg vid slakt i juli-augusti. Med snabb huvudräkning och på basis av att slaktvikten är oförändrat på ca 21 kg ger det en ökning per lamm med ca 268 kr. Eftersom antalet uppfödda lamm per tacka har sjunkit, från 2,5 till 2,0 lamm, ger det en ökad intjäningsförmåga per tacka med 255 kr, från 1405 kr till 1660 kr. Det finns alltså 255 kr mer per tacka att tillgå i nuvarande uppfödningens modell för att kompensera de högre kostnaderna.

Norrländska kriterier

Vilka är då de specifika norrländska utmaningar som måste hanteras för att man ska nå ett lyckat resultat med vårlamm.

Som vi tidigare har varit inne på är det en utmaning att få tackorna dräktiga med ljusa augustinätter. En nog så svår utmaning är emellertid dess motsatt, lamning i januari-februari då temperaturer på minus 30-35°C inte är ovanliga. En enskild natt med rejält kallt under lamning även i april får man också som höstlammsproducent räkna med i Norrland. Men veckovisa perioder med svinkyla dygnet runt under lamningen är trots allt bara något som vårlammsproducenterna drabbas av. Mer än en gång har man hört att vårlammsproduktion i oisolerade stallar i Norrland inte går att förena med en god djuromsorg. Så väl känner dock undertecknad Elmer och att tumma på djuromsorgen det gör han inte! Inte heller är Elmers fårhus isolerat. Och att han bedriver vårlammsproduktion i Norrland är oomtvistligt. Lösningen i Elmers fall är engagemang och att alltid finnas tillgänglig i samband med lamningar. Har väl lammen blivit torra och kommit igång så att de producerar värme så klarar de kylan tämligen bra. Mest kritiskt är att få lammen torra innan de förfrysar sig, främst örnen och svans är utsatt. När det är kallt bistår Elmer med handduk. Men han tycker sig också ha märkt att tackorna både är mer noggranna och mer intensiva med att slicka rent lammen när de lammar under kalla perioder. Extra noggrannhet med kontroll av att lammen får råmjölk är också viktigt, marginalerna är små! Att vara beredd att bistå med en extra slurk lammnäring eller råmjölk närmaste tiden efter lamning har stor betydelse. Detta gäller för övrigt alla lamm som ser lite hängiga ut de första veckorna enligt Elmer. Själv har han för vana att ta med ett par flaskor lammnäring när han går ut till fårhuset. Alltid är det någon som

Elmers hemmablandade kraftfoder fungerar bra.

behöver lite extra, om inte annat för att skapa jämnare syskonkullar.

Av vikt för att klara kylan är också att använda värmelampor och ljummet vatten. Elmer använder värmelampor i lammingsboxarna och lammkammaren. Det senare får också till följd att lammen trivs

extra bra i lammkammaren vilket är gynnsamt för deras kraftfoderkonsumtion och därmed tillväxt. En attraktiv lammkammare där lammen trivs är enligt Elmer överlag viktigt för att nå bra produktionsresultat i de flesta produktionsmodeller. Ljummet vatten används också i såväl lammingsboxarna som lammkammare när

det är kallt. Syftet är att öka djurkomforten och minska problemet med att vattnet annars tämligen snart fryser. Särskilt viktigt är det att vattnet är ljummet när det erbjuds till tackor som nyss har lammat. En halv hink iskallt vatten som rejält sänker kroppstemperaturen på en nylammad tacka är en onödig extrabelastning i ett redan utsatt läge. "Visst hade det underlättat mycket med tillgång till ett isolerat utrymme" säger Elmer. Men med extra mycket tid och omsorg tycker han ändå att det går riktigt bra att klara kylan. Han bedömer det som att han än så länge inte har förlorat något lamm på grund av just extrem kyla i samband med lamning i januari-februari, men helt säker är, som i många andra fall, svårt att vara.

Sammanfattningsvis konstatera Elmer att vårlammsproduktion i Norrland "visst går det! Det som krävs är goda förberedelser och rutiner kryddat med lite extra tid och engagemang. Mycket ligger i det Elmer säger innan vi skjils åt - "Allt handlar om att pejla in hur djuren mår".

Mats Ängqvist

Foton: Elmer Stefansson

KNARRHULT'S
produkter

Gör fårskötseln lättare!
Systemet med tusen möjligheter

NYHET!
BANDFODERBORD
ELEKTRONISK VÄG m.m.

Färgrindar i olika längder,
Foderbord, Lammingsboxar,
Storbalshäck, Klippstol,
Herdestavar m.m.
vägning och hantering

Inredningar från Knarrhult
Egen tillverkning Yarngalvaniserat i hög kvalitet

Ring och prata med oss eller beställ vår katalog
Tel. 0346-341 43
Fax. 0346-340 70
mail. info@knarrhult.se

310 60 ULLARED
www.knarrhult.se

FAKTARUTA NYCKELTAL

År	2002	2006
Lammingsperiod	mars-april	jan-feb
Slaktperiod	juli-augusti	maj-juni
Besättningsstorlek (tackor)	33	23
Rassammansättning	75 % Finull, 20 % Texel, 5 % Mjölkfår	50 % Texel, 20 % Dorset, 17 % Finull, 12 % Mjölkfår
Antal uppfödda lamm/tacka	2,7	2,0
Lammvikt/tacka	106 kg levande vikt/tacka	85 kg levande vikt/tacka
Medelslaktålder	140 dagar	102 dagar
Medel slaktvikt	20 kg	21 kg
Medel slaktutbyte	41,9 %	47,5 %
Medel klassning	R/R+	R+/U-
Medelpris	26,75 kr/kg	39,50kr/kg
Kraftfoderåtgång	50 kg/lamm	64 kg/lamm

ELMERS KRAFTFODERBLANDNING

17% Soja
7% Betfor
2% Mineraler
74% Spannmål (Korn/Havre)